ІННОВАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНІ ПРОЦЕСИ В ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ МОЛОДШИХ СПЕЦІАЛІСТІВ СЕСТРИНСЬКОЇ СПРАВИ В МЕДИЧНИХ КОЛЕДЖАХ

INNOVATION AND TECHNOLOGICAL PROCESSES IN VOCATIONAL TRAINING OF FUTURE JUNIOR SPECIALISTS IN NURSING IN MEDICAL COLLEGES

У статті аргументовано, що забезпечення медичної галузі компетентними фахівцями зумовлене світовою тенденцією зростання дефіциту медичних кадрів. Підкреслено, що проблема реформування медичної галузі дотична як до системи охорони здоров'я, так і до освітньої сфери. Наведено статистичні дані Центру медичної статистики Міністерства охорони здоров'я України, де підкреслюється потреба у кваліфікованих фахівцях сестринської справи. На основі теоретичного аналізу наукової літератури узагальнено, що науковці приділяють особливу увагу проблемі вдосконалення професійної підготовки майбутніх медичних сестер різних кваліфікаційних рівнів шляхом використання інноваційних педагогічних технологій у медичних коледжах. З метою вдосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців сестринської справи в медичних коледжах використовуються комп'ютерні технології, дистанційне навчання та багато інших педагогічних інновацій, які спрямовані на оптимізацію навчання студентів. Припускаємо, що дієвість таких педагогічних технологій зростатиме лише за умови їх адаптації до професійної діяльності майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи. Тому викладачі медичних коледжів мають на лише кількісно насичувати методику навчання студентів медичних коледжів педагогічними інноваціями, а й цілеспрямовано використовувати конкретні методи й технології для формування професійних властивостей і якостей майбутніх фахівців медсестринства. Узагальнено, що означена проблема не може бути вирішена на рівні окремих досліджень, присвячених використанню конкретних педагогічних технологій у медичних закладах освіти. Виникає потреба інтеграції дієвих педагогічних інновацій, що може бути предметом нових наукових розвідок.

Ключові слова: майбутні фахівці сестринської справи, медичний коледж, професійна

освіта, педагогічні технології, інновації, навчання, студенти.

The article argues that the provision of the medical industry by competent specialists is caused by a worldwide tendency of growing shortage of medical staff. It has been underlined that the problem of medical sphere reform is relevant to both the health care system and the education sector. Statistical data of the Center of Medical Statistics of the Ministry of Health of Ukraine have been shown, where the necessity in skilled nursing professionals is emphasized. On the basis of theoretical analysis of scientific literature it has been generalized that scholars pay special attention to the problem of improving vocational training of future nurses of different qualification levels by means of using innovative pedagogical technologies in medical colleges. In order to improve vocational training of future specialists in nursing in medical colleges the computer technologies, distance learning and many other pedagogical innovations, which are directed to the optimization of students' study can be used. We assume that the effectiveness of such pedagogical technologies will increase just if they adapt to the professional activity of future junior specialists in nursing. Therefore teachers of medical colleges should not only quantitatively saturate the teaching methods of medical college students with pedagogical innovations, but also purposefully use concrete methods and technologies for the formation of professional properties and qualities of future specialists in nursing. It has been generalized that the defined problem cannot be decided at the level of separate studies, devoted to the use of concrete pedagogical technologies in medical institutions of education. There is a need of integration of effective pedagogical innovations that may be the subject of new scientific investigations.

Key words: future specialists in nursing, medical college, vocational education, pedagogical technologies, innovations, study, students.

УДК 378

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2019-16-1-9>

Демянчук М.Р.,

канд. пед. наук,

викладач терапевтичних дисциплін
Комунального закладу вищої освіти
«Рівненська медична академія»
Рівненської обласної ради

Постановка проблеми в загальному вигляді.

Проблема реформування медичної галузі дотична як до системи охорони здоров'я, так і до освітньої сфери, адже підготовка кваліфікованих лікарів, фармацевтів, стоматологів, медичних сестер базується на інтеграції медичного та педагогічного аспектів вирішення цієї проблеми. Забезпечення медичної галузі компетентними фахівцями зумовлене світовою тенденцією зростання дефіциту медичних кадрів. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), у світі нині не вистачає близько 7 млн. медичних працівників. За прогнозами учасників сесії Генеральної Асамблеї ООН (вересень 2016 р.), вже у 2030 році дефіцит медичних кадрів становитиме 18 млн. фахівців

медицини. У сучасній Україні, за різними даними, не вистачає понад 42 тис. лікарів і близько 100 тис. медичних сестер [10].

Отже, проблему забезпечення закладів охорони здоров'я кваліфікованими кадрами медсестринського персоналу визначено як особливо актуальну. Такий стан зумовлюється не лише певними соціальними проблемами (низький рівень заробітної плати, важка праця, відсутність перспектив професійного зростання тощо). Значна кількість випускників медичних коледжів, де здобувають професійну освіту майбутні медичні сестри, не володіє певною мірою тим рівнем готовності до роботи за фахом, який вимагається від кваліфікованих медичних сестер на робочому місці. Часто таке становище

зумовлене певними недоліками професійної підготовки майбутніх фахівців сестринської справи різних кваліфікаційних рівнів, що потребує вдосконалення системи освіти в медичних коледжах, інститутах медсестринства та медичних академіях, де готують медсестер, у напрямі формування практичної готовності студентів до професійної діяльності, адже від кваліфікованих професійних дій медичної сестри часто залежить тривалість і результативність лікування пацієнтів.

Оскільки сестринський контингент розглядається як важливий складник кадрового ресурсу сучасної системи охорони здоров'я в Україні, актуалізується проблема вдосконалення професійної підготовки молодших спеціалістів у медичних коледжах шляхом використання інноваційних педагогічних технологій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Науковці приділяють особливу увагу проблемі вдосконалення професійної підготовки майбутніх медичних сестер різних кваліфікаційних рівнів (молодших спеціалістів, бакалаврів, магістрів). Дослідники, спираючись на науково-методологічну базу наукових розвідок і власні уявлення про професіоналізм медичної сестри, визначають його характерні ознаки. Так, Т. Закусилова визначає інтегративні ознаки професіоналізму фахівців сестринської справи, що поєднує високий рівень: професійної компетентності й техніки проведення медсестринських процедур і маніпуляцій у всіх напрямках медицини, культури спілкування, відповідальності, надійності, толерантності, емпатійності; медсестринську майстерність; здатність орієнтуватися та приймати рішення в екстремальних клінічних ситуаціях [4, с. 100].

У монографії О. Семеног та О. Кравченко розкрито етичні основи професійної діяльності медичних сестер, зміст і компоненти професійної етики майбутніх медичних сестер, окреслено методологічні підходи до формування професійної етики медичних сестер у вимірах педагогічної дії; обґрунтовано педагогічні умови формування професійної етики майбутніх медичних сестер у навчально-виховному процесі медичного коледжу, охарактеризовано специфіку формування професійної етики майбутніх медичних сестер у процесі вивчення різних дисциплін, науково-дослідної, виховної діяльності й виробничої практики [9]. Дослідники аргументують необхідність формування професійно значущих якостей медичних сестер у процесі фахової підготовки [11] і виховання гуманності в студентів медичного коледжу [2]; визначають роль інноваційних технологій у професійній підготовці медичних сестер в інших країнах [12]; використовують інноваційні педагогічні технології з метою вдосконалення професійної підготовки сестринського персоналу в умовах дистанційного навчання [7], для комп'ютерного

оцінювання професійних знань у структурі підготовки медичних сестер [3] тощо.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Науковці стверджують, що спрямованість медичної реформи в Україні в основному торкається роботи лікарів і меншою мірою професійної діяльності середнього медичного персоналу, хоча в кількісному співвідношенні когорти фахівців сестринської справи більш чисельна, ніж лікарських кадрів. Окрім цього, більше часу пацієнтам приділяють саме медичні сестри, які здатні краще зануритися в проблеми пацієнта, вивчити його хворобу, вчасно помітити найменші зміни в стані пацієнта і сприяти процесу одужання. Проте роль фахівців сестринської справи в сучасному медичному середовищі залишається другорядною. Змінити цю ситуацію можна не лише шляхом розроблення нової моделі фахівця медсестринства, що окреслено в медичній реформі, а й на засадах удосконалення професійної підготовки студентів медичних коледжів. Одним зі шляхів оновлення та осучаснення професійної підготовки медичних сестер є використання інноваційно-технологічних процесів у медичних закладах освіти, де здобувають освіту майбутні молодші спеціалісти сестринської справи. Так, представники Міністерства охорони здоров'я наголошують, що в інституті медсестринства приховано великий потенціал для позитивних змін у медицині. Новації в медицині мають мультивекторне спрямування. Розширення повноважень медичної сестри в Україні до рівня її закордонних колег дасть змогу покращити рівень медичних послуг [5].

Метою статті є аналіз досвіду застосування інноваційно-технологічних підходів, які використовуються дослідниками в професійній підготовці майбутніх фахівців сестринської справи.

Виклад основного матеріалу. Потреба у кваліфікованих фахівцях сестринської справи підкреслюється в матеріалах Центру медичної статистики Міністерства охорони здоров'я України, де зазначається, що в 2018 році у вищих медичних закладах освіти I-II рівнів акредитації навчалося 56,8 тис. осіб (у 2017 році – 61,2 тис.). Випущено молодших спеціалістів з медичною освітою у 2018 році – 17,7 тис. осіб (2017 рік – 19,0 тис.). Водночас показник забезпеченості молодшими спеціалістами з медичною освітою в Україні становить 74,7 на 10 тисяч населення (2017 рік – 78,3) [6, с. 4]. Отже, незважаючи на потребу держави у кваліфікованих фахівцях сестринської справи, кількість випускників, які мають освіту медичної сестри, щороку зменшується, що зумовлено різними причинами (наприклад, зменшення випускників загальноосвітніх шкіл). Для оптимізації професійної підготовки сестринського персоналу необхідно осучаснити систему професійної підготовки майбутніх молодших спеціалістів

сестринської справи, які б відповідали вимогам на державному та міжнародному ринках праці.

Значний обсяг нових та апробованих педагогічних технологій і психодіагностичних методик дослідники презентують як результат наукових розвідок у дисертаціях. Так, Є. Алексєєва аргументовано доводить дієвість цілого пакету таких методичних матеріалів, як тепінг-тест та експертний аналіз властивостей нервової системи, адекватних визначеним цілям і завданням, що актуалізує їх використання в професійній діяльності менеджера сестринської справи. Дослідниця переконливо обґрунтовує доцільність застосування опитувальника «Стиль саморегуляції поведінки» (ЗСПМ) В. Моросанова; опитувальника професійних переваг Дж. Холланда; багаточинного особистісного опитувальника FPI; опитувальника Б. Федоришина для діагностики комунікативних та організаторських схильностей; тесту «Смисловиті орієнтації» Д. Леонтьєва; опитувальника «Якір кар'єри»; опитувальника «Профіль мислення» (В. Ганзен, К. Малишев, Л. Огінець). Проведене автором комплексне порівняльне дослідження уможливило уточнення важливих індивідуальних, особистісних, суб'єктно-діяльнісних характеристик клінічної медичної сестри, які забезпечують успіх процесу становлення менеджера сестринської справи [1, с. 5-6]. Разом із тим дослідницею не конкретизовано специфіку використання представлених інноваційних технологій і методів у підготовці медичних сестер різних кваліфікаційних рівнів, зокрема молодших спеціалістів сестринської справи.

Сучасним науковим підходом в освітньому процесі медичних коледжів Л. Артемчук визначає комп'ютерне оцінювання професійних знань у структурі підготовки медичних сестер. Дослідниця довела, що побудована форма стандартизованого моніторингу якості професійної підготовки фахівців для освітньо-кваліфікаційного рівня «молодший спеціаліст», що базується на даних стандартизованого тестового контролю, забезпечує вимірювання й порівняння об'єктивних показників якості навчання. Представлена в дисертації Л. Артемчук форма моніторингу реалізує такі функції:

- одержання всебічної, об'єктивної та валідної інформації про стан системи навчання та її підсистем;
- забезпечення надійного зворотного зв'язку між потоками переданої й засвоєної інформації;
- визначення результативності навчального процесу;
- прогнозування й керування розвитком навчальних систем;
- визначення рейтингу студента, викладача, навчального закладу, регіону на основі порівняльності результатів масового тестування;
- виявлення прогалин у навчанні конкретного студента, індивідуалізація навчання;

– створення умов для дослідження навчального процесу;

– формування інформаційних систем самопідготовки й самоконтролю.

Дослідниця використовувала стандартизовані тести, що поєднують процедуру вимірювання та процедуру оцінювання, а також чітку регламентацію у вигляді інструкцій до характеристик усіх категорій процесу [3, с. 7]. Однак, на нашу думку, доречно було б акцентувати увагу на стимулювальній функції контролю, що в умовах збільшення обсягу матеріалу для самостійної роботи студентів набуває особливої актуальності, позаяк зорієнтовує і спонукає майбутніх фахівців сестринської справи на активізацію самоосвітньої діяльності.

Оновлення процесу професійної підготовки майбутніх медичних сестер торкається не лише навчання, а й виховання майбутніх фахівців сестринської справи. Так, у дисертації Л. Примачок предметом дослідження визначено педагогічні умови виховання в студентів медичного коледжу розради як духовної цінності [8, с. 3]. Автор аргументує дієвість таких інноваційно-технологічних засобів виховання в студентів духовної цінності розради, як «Соціально-психологічний тренінг для медичних сестер» і тренінг «Розрада як духовна цінність», під час яких студенти відпрацьовували вміння й навички використовувати набуті знання для розради пацієнтів. На цьому етапі дослідницею використовувалися такі форми та методи: дискусійні (обговорення й аналіз змодельованих або випадків з практики, проблеми морального вибору, групова дискусія); ігрові (рольові ігри, ігрова психотерапія, психодраматична корекція, творчі ігри); сенситивний тренінг (тренування міжособистісної чуттєвості й сприйняття себе як психофізичної єдності) тощо [8, с. 14]. Методичні рекомендації та розробки дослідниці можна адаптувати до підготовки медсестер конкретної кваліфікації – майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи.

Державні вимоги до майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи, які здобувають неповну вищу освіту в медичних коледжах, окреслюють соціально-особистісні, інструментальні, загальнонаукові та професійні компетенції медичних сестер. Динамічні трансформації, що спостерігаються в суспільстві загалом і в медичній галузі зокрема, потребують оновлення професійної підготовки молодших спеціалістів цієї спеціальності.

Так, для підтримки й підвищення інтелектуального рівня студентів доцільно використовувати технології розвитку креативного мислення, технології проблемного навчання. З метою формування в майбутніх медичних сестер комунікативних здібностей, толерантного ставлення до пацієнтів і їхніх родичів, розуміння і сприйняття етичних норм ділового спілкування доречно використовувати ситуативні завдання, інтерактивні технології,

ділові й дидактичні ігри, навчальні тренінги. Для розуміння, дотримання та формування в пацієнтів норм здорового способу життя в студентів медичних коледжів необхідно формувати вміння й навички використовувати здоров'язберезувальні технології тощо.

Проте дієвість таких педагогічних технологій зростатиме лише за умови їх адаптації до професійної діяльності майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи. Тому викладачі медичних коледжів повинні не лише кількісно насичувати методику навчання студентів медичних коледжів педагогічними інноваціями, а й цілеспрямовано використовувати конкретні методи й технології для формування конкретних властивостей і якостей майбутніх фахівців медсестринства.

Висновки. Теоретичний аналіз наукових публікацій сучасних дослідників свідчить про те, що проблема оновлення медсестринської освіти набуває особливої актуальності. З метою вдосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців сестринської справи в медичних коледжах використовуються комп'ютерні технології, дистанційне навчання та багато інших педагогічних інновацій, що спрямовані на оптимізацію навчання студентів. Означена проблема не може бути вирішена на рівні окремих досліджень, на прикладі використання конкретних педагогічних технологій у медичних закладах освіти. Виникає потреба інтеграції дієвих педагогічних інновацій, що може бути предметом нових наукових розвідок.

Подальші перспективи в цьому напрямі вбачаємо в розробленні методичного забезпечення для комплексного використання інтерактивних, тренінгових, ігрових технологій у професійній підготовці майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Алексеева Е.Б. Субъектно-личностные детерминанты становления менеджера сестринского дела : дисс. ... канд. психол. наук : 19.00.01. Краснодар, 2007. 168 с.

2. Андрійчук О.Я. Виховання гуманності у студентів медичного коледжу в процесі фахової підготовки : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 «Теорія і методика виховання». Київ, 2003. 21 с.

3. Артемчук Л.М. Комп'ютерне оцінювання професійних знань в структурі підготовки медичних сестер : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2003. 254 с.

4. Закусилова Т.О. Формування основ професіоналізму майбутніх медичних сестер у процесі фахової підготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Запоріжжя, 2018. 318 с.

5. Медична реформа для медсестер: умови роботи, навички та оплата праці. URL : https://www.medsprava.com.ua/article/1696-medreforma-dlya-medsester?from=PW_Time_Auth_Desktop&ustp=W.

6. Медичні кадри та мережа закладів охорони здоров'я системи МОЗ України за 2017–2018 роки. Київ : Центр медичної статистики МОЗ України, 2019. 26 с.

7. Мельничук І.М., Ястремська С.О. Переваги самоосвітньої діяльності майбутніх магістрів медсестринства в умовах дистанційного навчання. *Медична освіта*. 2019. № 1. С. 96–101.

8. Примачок Л.Л. Виховання студентів медичного коледжу розради як духовної цінності : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 «Теорія і методика виховання». Київ, 2011. 22 с.

9. Семенов О.М., Кравченко О. Формування професійної етики майбутньої медичної сестри у вимірах педагогічної дії : монографія. Черкаси : Видавець Чабаненко Ю.А., 2014. 304 с.

10. Скрипник О. Тримайте лікаря! *Дзеркало тижня*. 2018. Вип. № 7 (24 лютого – 2 березня). URL : https://dt.ua/HEALTH/trimayte-likarya-270296_.html.

11. Степанюк А., Данюк М. Формування професійно значущих якостей медичних сестер у процесі фахової підготовки : монографія. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2017. 224 с.

12. Харлашина Е.В. Роль инновационных технологий в процессе профессиональной подготовки среднего медицинского персонала во Франции. *Воспитание и обучение: теория, методика и практика* : материалы V Междунар. науч.-практ. конф. (г. Чебоксары, 16 окт. 2015 г.). Чебоксары, 2015. С. 86–89.